

УДК 658.14:332.1

РОЛЬ ТА ЗНАЧЕННЯ БІЗНЕС-ІНКУБАТОРІВ У РОЗВИТКУ КОНКУРЕНЦІЇ

Бочарова Ю.Г.

Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського

Обґрунтовано значення та роль елементів інноваційної інфраструктури у забезпеченні конкурентоспроможності країн у гео економічній та геополітичній площині в умовах глобалізації. Визначено, що ключове значення серед елементів інноваційної інфраструктури займають бізнес-інкубатори. Досліджено сутність та форми бізнес-інкубаторів в Україні та світі. Визначено кількісні та якісні особливості їх становлення та розвитку. Встановлено значення та роль бізнес-інкубаторів для розвитку підприємництва та конкуренції.

Ключові слова: інноваційна інфраструктура, бізнес-інкубатор, форми функціонування бізнес-інкубаторів, підприємництво, конкуренція.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку економіки та економічної думки не викликає дискусій те, що саме інноваційний потенціал забезпечує лідерство країни у гео економічній та геополітичній площині. Дана теза вже сприймається як аксіома. При цьому ефективний розвиток інноваційного потенціалу неможливий без розвитку інноваційної інфраструктури, яка забезпечує успішність перебігу всіх стадій інноваційного процесу і представляє собою сукупність підприємств, організацій, установ, їх об'єднань, асоціацій будь-якої форми власності, що надають послуги із забезпечення інноваційної діяльності (фінансової, консалтингової, маркетингової, інформаційно-комунікативної, юридичні, освітні тощо) [1]. Так, елементами інноваційної інфраструктури вважають інноваційні центри, технопарки, технополіси, бізнес-інкубатори тощо. Як свідчить досвід розвинених країн, одним з найважливіших та найефективніших елементів інноваційної інфраструктури є бізнес-інкубатори.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню значення та ролі бізнес-інкубаторів у економіці присвячено роботи як українських, так і зарубіжних учених, серед яких: А. Гранді [2], Р. Грімальді [2], Р.І. Завадяк [3], Т.В. Кисіль [4], Я.Ф. Копусяк [3], М.В. Кравченко [5], Д. Льюїс [6], Т.В. Мінеєва [7], Л. Молнар [6], А.Б. Немченко [8], Т.Б. Немченко [8], О.М. Паламарчук [9], Е.М. Рогова [10], Ю.М. Смаковська [11], В.Ю. Філіппов [12], Е. Харпер-Андерсон [6] та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на значний науковий та практичний інтерес до розвитку бізнес-інкубаторів, сьогодні практично повністю поза увагою залишається дослідження взаємозв'язку між розвитком бізнес-інкубаторів та розвитком економіки, розвитком бізнес-інкубаторів та розвитком конкуренції, значення та роль якої на сучасному етапі розвитку світового господарства та міжнародних економічних зв'язків важко переоцінити.

Мета статті. Мета даної роботи полягає у дослідженні ролі та значення бізнес-інкубаторів у розвитку конкуренції.

Виклад основного матеріалу дослідження. Як свідчить проведений аналіз, під терміном «бізнес-інкубатор» найчастіше розуміють організацію, яка на пільгових умовах забезпечує ресурсну та консультативну підтримку суб'єктів малого та середнього підприємництва, що розпочинають свою діяльність. Так, відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 21 травня 2009 р. № 510 «Про затвердження Порядку реєстрації організацій, діяльність яких спрямована на задоволення потреб суб'єктів малого та середнього підприємництва», бізнес-інкубатор – це організація, яка надає на

певних умовах і на певний час спеціально обладнані приміщення та інше майно суб'єктам малого та середнього підприємництва, що розпочинають свою діяльність, з метою сприяння у набутті ними фінансової самостійності» [13]. Відповідно до визначення Національної Асоціації бізнес інкубації США, бізнес-інкубатори – це організації, які покликані сприяти розвитку підприємництва на початковому етапі їх розвитку, шляхом надання їм консультаційної та ресурсної підтримки [14].

Як свідчать результати досліджень Національної Асоціації бізнес-інкубації США, на сьогоднішній день у світі функціонує більше 7 тис. інкубаторів. Перші бізнес-інкубатори з'явилися ще у 50-ті роки ХХ століття у США [6]. Сьогодні у США офіційно зареєстровано та функціонує 1250 інкубаторів (для порівняння у 1980 році у США функціонувало 12 інкубаторів).

Як стверджують Р.І. Завадяк і Я.Ф. Копусяк, в Україні створення перших бізнес-інкубаторів стимулювалося міжнародною фінансовою допомогою. Так наприкінці 90-х років Агентство міжнародного розвитку США (USAID) фінансувало виконання Програми розвитку бізнес-інкубаторів в Україні (BID). У рамках цієї програми були створені такі бізнес-інкубатори, як технологічний бізнес-інкубатор «Харківські технології», бізнес-інкубатор Херсонської торгово-промислової палати, бізнес-інкубатор Об'єднаного профкому Чорнобильської АЕС у м. Славутичі та ін. [3]. Сьогодні в Україні нараховується менше 100 бізнес-інкубаторів. Так, відповідно до даних Держпідприємництва України, станом на 01.01.2014 р. в Україні діють 480 бізнес-центрів, 79 бізнес-інкубаторів, 50 технопарків, 538 лізингових центрів, 4 148 небанківських фінансово-кредитних установ, 226 фондів підтримки підприємництва (з яких 23 створені за участю Українського фонду підтримки підприємництва), 3 034 інвестиційних та інноваційних фондів і компаній, 4 238 інформаційно-консультативні установ [15]. Основними тенденціями розвитку інноваційної інфраструктури в Україні протягом 2010–2014 рр. можна назвати такі:

1. Домінуючим елементом інноваційної інфраструктури в Україні є інформаційно-консультативні установи, на частку яких припадає в середньому 44,5% від загальної кількості елементів інноваційної інфраструктури, та інвестиційно-інноваційні фонди і компанії – в середньому 37,3%. Для порівняння, на частку лізингових центрів припадає 8,1% від загальної кількості елементів інноваційної інфраструктури, бізнес-центрів – 5,6%, бізнес-інкубатори – 0,9%, технопарки – 0,6%. Таким чином, незважаючи на те, що бізнес-інкубатори є одним з найважливіших та найефективніших елементів інноваційної інфраструктури вони займають незна-

чну частку у структурі елементів інноваційної інфраструктури України.

2. Фіксується незначне збільшення кількості таких елементів інноваційної інфраструктури, як бізнес-інкубатори (табл. 1).

Таблиця 1
Елементи інноваційної інфраструктури України

Елементи інноваційної інфраструктури та розвитку підприємництва	Рік		Частка (в середньому), %	Абсолютне відхилення
	2010	2014		
Бізнес-центри	449	480	5,6	31
Бізнес-інкубатори	71	79	0,9	8
Технопарки	41	50	0,6	9
Лізингові центри	808	538	8,1	-270
Інвестиційно-інноваційні фонди і компанії	3134	3034	37,3	-100
Інформаційно-консультативні установи	3119	4238	44,5	1119
фонди підтримки підприємництва	262	226	3,0	-36
Усього	7884	8645	100	761

Складено автором на основі даних джерел [15; 16]

Крім того, як засвідчує проведений аналіз, в Україні протягом 2010-2014 рр. фіксуються значні регіональні диспропорції у розвитку бізнес-інкубаторів. Так, найбільша кількість інкубаторів зосереджена у Донецькій (у середньому 7,5% від загальної кількості бізнес-інкубаторів), Київській (у середньому 6%), Сумській (у середньому 6,3%), Волинській (5%) та Одеській областях (у середньому 5%), АР Крим (у середньому 9%), м. Київ (у середньому 12%). Таким чином, на зазначені області припадає в середньому 50,5% загальної кількості створених бізнес-інкубаторів. При цьому як свідчать результати проведеного Українською асоціацією бізнес-інкубаторів та інноваційних центрів (УАБІЦ) моніторингу діяльності бізнес-інкубаторів, їхня чисельність виявилася значно меншою і складає лише близько 10-ти бізнес-інкубаторів, які реально працюють. Серед них, насамперед, можна назвати Білоцерківський, Славутицький, Хмельницький, Сімферопольський, Львівський, Полтавський, Івано-Франківський бізнес-інкубатори. Така суттєва розбіжність у даних спричинена тим, насамперед, що досі законодавчо не визначеним поняттям бізнес-інкубатора. У Господарському кодексі України взагалі не задується така організаційна форма як бізнес-інкубатор [17].

Як свідчать результати проведеного аналізу [14; 18], у розвинених країнах бізнес-інкубатори можуть функціонувати, маючи різні організаційні форми:

- у формі некомерційних підприємств - більшість північноамериканських бізнес-інкубаторів (близько 93%) є некомерційними організаціями;
- у формі академічних бізнес-інкубаторів (працюють на базі університетів та коледжів) - близько 27% від загальної кількості бізнес-інкубаторів в світі;
- у формі приватних комерційних підприємств - 7% північноамериканських інкубаторів є некомерційним організаціям, як правило, створеними для отримання прибутку від інвестицій акціонерів;
- у формі «змішаних підприємств» близько 54% від загальної кількості бізнес-інкубаторів в світі.

Як свідчать дані Національної Асоціації бізнес-інкубаторів США [14], більшість бізнес-інкубаторів зорієнтовано на високотехнологічні підприємства (більше 37% північноамериканських бізнес-інкубаторів). Для порівняння, у середньому лише 6% зорієнтовані на сферу послуг, 3% на промисловість.

Близько 47% бізнес-інкубаторів працюють в міських районах, 28% працюють у сільській місцевості і близько 25% у приміських районах.

Крім того, бізнес-інкубатори досить суттєво різняться за джерелами фінансування. Так, як свідчать результати досліджень Національної Асоціації бізнес-інкубаторів США [14], на сьогодні близько 32% північноамериканських бізнес-інкубаторів спонсоруються академічними інститутами, 25% спонсоруються організаціями економічного розвитку, 16% фінансуються державними структурами, 4% іншими типами організацій. Крім того, як свідчать результати проведеного аналізу, 4% бізнес-інкубаторів є «гібридами» з більш ніж одним спонсором, 4% спонсоруються за рахунок некомерційних організацій, 15% інкубаторів не мають спонсорської або іншої підтримки.

На жаль, дані щодо особливостей розвитку різних форм бізнес-інкубаторів в Україні відсутні, що ускладнює аналіз ефективності їх розвитку та роль у цьому процесі різних категорій інвесторів, а відтак унеможливило розробку ефективної стратегії їх розвитку.

Відсутність ефективної стратегії розвитку бізнес-інкубаторів позначається не лише на особливостях розвитку та ефективності функціонування інноваційної інфраструктури країни, але й на розвитку її підприємницького сектору, конкуренції, та соціально-економічного розвитку в цілому. Так, зазначається, що «співвідношення конкурентного та монопольного секторів, що спостерігається зараз в Україні, було характерним для економіки індустріальних країн середини ХХ століття», при тому, що «у сучасній інформаційній економіці найбільш розвинутих країн світу, за оцінками фахівців, за умов значної конкуренції створюється понад 80 відсотків загального обсягу товарів, робіт і послуг, а при відсутності конкуренції - не більше 2 відсотків» [19]. Як свідчать результати проведеного аналізу, це обумовлено такими обставинами:

- кількість підприємств, які функціонують на ринку, накладають відбиток на рівень конкуренції, що йому притаманна;
- 70-80% компаній, діяльність на перших етапах функціонування та розвитку яких була пов'язана із діяльністю бізнес-інкубаторів, є більш життєздатними - функціонують на ринку ще мінімум 3 роки у той час, як з компаній, функціонування яких не було пов'язано із діяльністю бізнес-інкубаторів, припиняють своє функціонування у перші півтора роки. Як свідчать дані офіційної статистики США, в цілому близько 87% компаній, що почали свою діяльність в бізнес-інкубаторах, досягли успіху та залишилися на ринку; 84% залишилися працювати в тій сфері, у якій вони отримували підтримку [14]. За оцінками Національної асоціації бізнес-інкубаторів США, тільки у 2011 році північноамериканські бізнес-інкубатори надали підтримку та допомогу 9 тис. стартапам, які, у свою чергу, створили робочі місця майже для 200 тис. робітників і згенерували дохід майже 15 млрд дол;
- протягом трьох років роботи виживає лише 14-30% новостворених малих підприємств. Тоді як у бізнес-інкубаторі ця чисельність значно зростає і становить 85-86% [17];
- якщо самостійно виживають у середньому близько третини створених фірм, то серед тих фірм, що скористалися підтримкою бізнес-інкубаторів, як правило, стають успішними понад 85% учасників [9];
- лише протягом 90-х років ХХ століття завдяки діяльності бізнес-інкубаторів сектором малого бізнесу було створено близько 80% нових робочих місць у Європі та США [20; 21];

– як свідчать результати досліджень Міжнародної фінансової корпорації, сьогодні підприємницький сектор вносить значний внесок у забезпечення зайнятості (більше 50%) та формування ВВП (у середньому 65–75%) [20; 21].

Висновки з даного дослідження і перспективи. Беручи до уваги зазначене вище, можна зробити такі висновки:

– як свідчить світовий досвід, бізнес-інкубаторам належить значна роль у розвитку високотехнологічних підприємств, що є актуальною потребою української економіки;

– бізнес-інкубатори, незалежно від форм у яких вони функціонують, мають важливе значення для розвитку підприємництва, конкуренції та соціально-економічного розвитку країни;

– механізм впливу бізнес-інкубаторів на особливості розвитку конкуренції на товарних ринках країни та її соціально-економічний розвиток можна представити наступним чином: бізнес-інкубатори створюють умови для розвитку підприємництва, а розвиток підприємництва, у свою чергу, виступає важливою умовою розвитку конкуренції та забезпечення соціально-економічного розвитку країни.

Список літератури:

1. Закон України «Про інноваційну діяльність» від 04.07.2002 р. № 40-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15>
2. Grimaldi R., Grandi A. Business incubators and new venture creation: An assessment of incubating models [Electronic source]. – Access: <https://businessmanagementphd.files.wordpress.com/2014/11/grimaldi-and-grand-2005-bi-and-the-new-venture-creation-an-assessment-of-incubating-models-technovation.pdf>
3. Завадяк Р. І. Теоретичні основи функціонування та види бізнес-інкубаторів в Україні / Р. І. Завадяк, Я. Ф. Копусяк // Науковий вісник Ужгородського університету. – 2014. – № 2. – С. 78-81.
4. Кисиль Т. В. Бізнес-інкубатор – взгляд в будуще / Т. В. Кисиль // Экономические проблемы устойчивого развития: материалы Международной научно-практической конференции, посвященной памяти проф. Балацкого А. Ф., г. Сумы, 24-26 апреля 2013. – Сумы: СумГУ, 2013. – Т. 2. – С. 89-91.
5. Кравченко М. В. Особенности бизнес-инкубирования в России и за рубежом [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.sworld.com.ua /simpoz4/166.pdf>
6. Incubating Success. Incubation Best Practices That Lead to Successful New Ventures [Electronic source]. – Access: http://edaincubatorool.org/pdf/Master%20Report_FINALDownloadPDF.pdf
7. Минеева Т. В. Бизнес-инкубатор как один из наиболее эффективных инструментов поддержки и развития предпринимательства / Т. В. Минеева // Вестник Астраханского государственного технического университета. – 2007. – № 2 (37). – С. 230-236.
8. Немченко А. Б. Бізнес-інкубатори в сфері сучасної державної підтримки розвитку регіональної інноваційної інфраструктури / А. Б. Немченко, Т. Б. Немченко // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. – 2010. – Вип. 17. – С. 36-41.
9. Паламарчук О. М. Особливості функціонування бізнес-інкубаторів в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/ecvu_2014_22\(1\)_19.pdf](http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/ecvu_2014_22(1)_19.pdf)
10. Рогова Е. М. Бизнес-инкубаторы как элементы системы технологического трансфера российских университетов / Е. М. Рогова // Инновации. – 2014. – № 7 (189). – С. 53-58.
11. Смаковська Ю. М. Інкубація бізнесу як ефективна система підтримки малого підприємництва / Ю. М. Смаковська // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – 2007. – № 606: Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. – С. 402-407.
12. Філіппов В. Ю. Порівняльний аналіз бізнес-інкубаторів в Україні та в світі / В. Ю. Філіппов // Економічний аналіз: збірник наукових праць. – 2011. – Вип. 8, ч. 1. – С. 209-212.
13. Постанова Кабінету Міністрів України від 21.05.2009 р. № 510 «Про затвердження Порядку реєстрації організацій, діяльність яких спрямована на задоволення потреб суб'єктів малого та середнього підприємництва» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/510-2009-п>
14. The National Business Incubation Association (NBIA) (Official site) [Electronic source]. – Access: <http://www.nbia.org/>.
15. Аналітичний звіт про стан і перспективи розвитку малого та середнього підприємництва в Україні, 2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dkrp.gov.ua/info/3226.htm>
16. Про стан та перспективи розвитку підприємництва в Україні: Національна доповідь, 2010 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: koda.gov.ua/files/com_documents/1378805930.doc
17. Бізнес-інкубування та інноваційні центри: сучасні технології підтримки підприємництва і розвитку інноваційної економіки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.academia.org.ua/?p=326>
18. Шевчук Л. Т. Світовий і вітчизняний досвід створення і функціонування бізнес-інкубаторів / Л. Т. Шевчук, А. В. Колодійчук // Регіон. економіка. 2013. – № 1. – С. 178-184.
19. Конкуренція в Україні. Аналітична доповідь щодо стану, тенденцій і проблем розвитку економічної конкуренції в Україні у 2000-2005 роках [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://yrbul.files.wordpress.com/2010/09/d0bad0bed0bdd0bad183d180d0b5d0bdd186d196d18f-d0b2-d183d0bad180d0b0d197d0bdd196_d0b0d0bdd0b0d0bdd196d0b7.pdf
20. IFC and Small and Medium Enterprises [Electronic source]. – Access: http://www.gcgf.org/wps/wcm/connect/277d1680486a831abec2fff995bd23db/SM12_IFCIssueBrief_SMEs.pdf?MOD=AJPERES
21. Policy Brief of Financing SMEs and Entrepreneurs [Electronic source]. – Access: <http://www.oecd.org/cfe/37704120.pdf>

Бочарова Ю.Г.

Донецкий национальный университет экономики и торговли
имени Михаила Туган-Барановского

РОЛЬ И ЗНАЧЕНИЕ БИЗНЕС-ИНКУБАТОРОВ В РАЗВИТИИ КОНКУРЕНЦИИ

Аннотация

Обосновано значение и роль элементов инновационной инфраструктуры в обеспечении конкурентоспособности стран в геоэкономической и геополитической плоскости в условиях глобализации. Определено, что ключевое значение среди элементов инновационной инфраструктуры занимают бизнес-инкубаторы. Исследована сущность и формы бизнес-инкубаторов в Украине и мире. Определены количественные и качественные особенности их становления и развития. Установлено значение и роль бизнес-инкубаторов для развития предпринимательства и конкуренции.

Ключевые слова: инновационная инфраструктура, бизнес-инкубатор, формы функционирования бизнес-инкубаторов, предпринимательство, конкуренция.

Bocharova Y.G.

Donetsk National University of Economics and Trade
named after Mikhail Tugan-Baranowsky

THE ROLE AND IMPORTANCE OF BUSINESS INCUBATORS IN THE COMPETITION'S DEVELOPMENT

Summary

The importance and role of elements of the innovation infrastructure to procuring the competitiveness of the countries in the geo-economic and geopolitical dimensions under globalization conditions is proved. It is determined that the key element of the innovation infrastructure is business incubator. The essence and forms of business incubators in Ukraine and the world are investigated. The quantitative and qualitative features of its formation and development are identified. The role of business incubators for entrepreneurship and competition is determined.

Keywords: innovative infrastructure, business incubator, forms of business-incubators' functioning, entrepreneurship, competition.

УДК 336.64

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

Вудвуд В.В.

Чернівецький торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету

У статті розглянуті теоретичні аспекти фінансової безпеки підприємства та умови її забезпечення. Визначено основні категорії понятійного апарату фінансової безпеки підприємства. Обґрунтовано концепцію фінансової безпеки підприємства.

Ключові слова: фінансова безпека, загроза, фінансова небезпека, концепція фінансової безпеки.

Постановка проблеми. За сучасних умов кризового стану національної економіки питання фінансової безпеки вітчизняних підприємств є життєво необхідним з метою забезпечення умов їх подальшого розвитку. Економічна нестабільність проявляється через падіння економіки, безробіття, суттєві темпи інфляції, валютні коливання, що негативно позначається, насамперед, на рентабельності та платоспроможності підприємства, що в свою чергу знижує рівень його фінансової безпеки. Тому, в умовах економічної нестабільності доцільно і необхідно здійснювати управління фінансовою безпекою підприємства. Завдання підвищення фінансової безпеки підприємств лише недавно з'явилося у полі зору зарубіжних та вітчизняних вчених, тому багато питань теоретичного, методологічного та практичного характеру на сьогодні залишаються невирішеними внаслідок несистемного та епізодичного характеру їх дослідження.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Наукові праці дослідників фінансової безпеки, таких зарубіжних авторів, як П. Абрансон, Р. Л. Акоф, І. Ансофф, О. А. Грунін, Р. Інглехарт, В. Ф. Гапоненко, Р. А. Караллі, С. Кім, С. Шін, а також вітчизняних – О. В. Ареф'єва, І. А. Бланка, О. Л. Бурляй, Т. Г. Васильців, Л. І. Воротіна, В. М. Геєць, М. М. Єрмошенко, Г. В. Козаченко, І. Г. Манцуров, В. І. Мунтіян, В. В. Прохорова, С. М. Шкарлет, А. М. Штангрет та ін., здебільшого присвячені окремим напрямкам теоретичних і прикладних аспектів вирішення проблеми покращення стану розвитку економічної безпеки підприємств, і зокрема фінансової безпеки та її функціо-нальних складових у різних галузях економіки в цілому та механізму забезпечення зокрема.

Мета статті. Метою статті є обґрунтування науково-методичного забезпечення управління фінансовою безпекою підприємства шляхом дослідження